

О. Ю. Кудріна

ДО ПИТАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СУЧАСНИХ МІСТ УКРАЇНИ

У статті обговорюються напрями соціально-економічної безпеки сучасних міст України. Розробка ефективної безпекової моделі сучасного міста має використовувати логічну основу, враховувати плани регіонального розвитку, спрямовуючи зусилля на послідовне підвищення індексу людського розвитку у середньостроковій перспективі. Таку модель слід створювати з урахуванням усіх категорій населення, характеру діяльності мешканців та поточного стану життя громадян тощо. Питанням номер один для розбудови безпеки сучасних міст є економічний розвиток, оскільки створення робочих місць і залучення інвестицій є ключовими для здорового розвитку міста, незалежно від його розташування чи розміру. З огляду на відмінності в індивідуальних безпекових потребах у прикордонних до російської федерації та до зони бойових дій містах України і містах, які прийняли внутрішньо переселених осіб, необхідно сприяти розвитку специфічних моделей соціально-економічної розбудови міст на основі врахування різноманітних напрямів та умов їх реалізації.

Ключові слова: соціально-економічна модель безпеки, політика безпеки міста, напрями розвитку безпеки міста, розбудова міста.

Вступ. Розробка ефективної економіко-соціальної моделі безпеки сучасного міста для повоєнної розбудови та відновлення міст України є актуальною проблемою, важливою для обговорення громадськістю. З цієї точки зору, важливо звернути увагу на проблеми та перспективи, труднощі та можливості цього процесу. У процесі побудови економіко-соціальної моделі безпеки сучасного міста важливо враховувати різноманітні екологічні аспекти, ґрунтуватися на основних положеннях статистичної теорії, теорії логістики відповідно до стратегій і планів розвитку міст та транспорту України, враховувати потребу зниження транспортного навантаження на магістралі у взаємозв'язку та взаємовпливі викидів автотранспорту в сукупності з інфраструктурними вимогами (світлофори, перехрестя, тротуари, проспекти тощо), керуватися нормативно-правовими актами міжнародного та національного значення. Також в основі побудови економіко-соціальної моделі безпеки сучасного міста має лежати індекс людського розвитку, який визначає соціальне та економічне процвітання громади в різних містах за допомогою цінних активів і включає три основні показники, а саме освіту, здоров'я та гідний рівень життя. Індекс людського розвитку при побудові моделі безпеки міста є мірою розвитку та успішності управління з точки зору економічного зростання та людського розвитку.

Дослідження детермінант успіху розвитку системи безпеки сучасного міста, як правило, зосереджені на фіскальній спроможності та політичній волі місцевих органів влади і рідко торкаються спроможності державного управління, особливо на етапі планування цієї системи, включаючи програму розвитку базової освіти, програми регіональних державних лікарень і програму продовольчої безпеки для освіти, охорони здоров'я та індексів купівельної спроможності. Отже, розробка ефективної економіко-соціальної моделі безпеки сучасного міста має використовувати логічну основу, враховувати плани регіонального розвитку, спрямовуючи зусилля на послідовне підвищення індексу людського розвитку у середньостроковій перспективі. Таку модель слід створювати з урахуванням усіх категорій населення (діти дошкільного віку, школярі, пенсіонери, економічно активна частина громадськості тощо), характеру діяльності мешканців та поточного стану життя громадян тощо. Це обґрунтовує потребу більше зосереджуватися на перспективах створення найширшої економіко-соціальної моделі безпеки сучасного міста.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теорії розвитку міста в різних аспектах, зокрема безпеки, досліджували такі науковці, як Р. Девол, М. Гертлер, Д. Пінк [4; 8; 9], зосереджуючись на розгляді специфіки розбудови такого безпечного міського простору, в якому буде можливо формувати для населення найпривабливіші умови, підвищувати рівень життя, створювати можливості для реалізації потенціалу кожного містянина. Р. Девол [4] зазначає, що для розвитку безпеки міста важливо таке (рисуюнок 1).

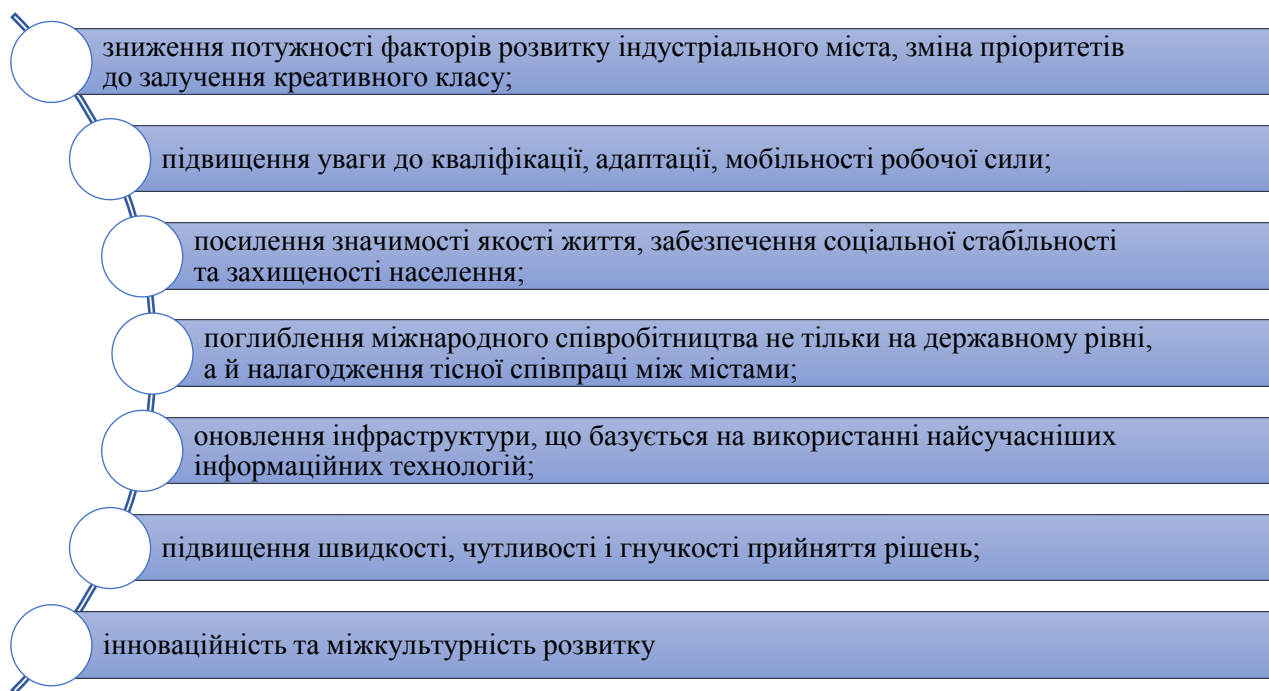

Рисунок 1. Фактори ефективності розвитку безпеки міста (за Р. Девол [4])

Ці фактори розвитку безпеки міста акцентують увагу на соціальній складовій, яка визначає можливості влади міста забезпечити якісний рівень безпеки життя усіх містян.

Сучасні наукові дослідження у сфері розбудови соціально-економічної моделі безпеки міст зосереджені на різних напрямках. Дослідники, які цікавляться проблемами бездомних та іммігрантів, більше зосереджені на програмах розвитку великих міст [6]. Економічні проблеми розвитку муніципалітетів представлені у дослідженнях цього питання для міст різного розміру, оскільки ці складові безпеки життєво важливі для всіх. Окремо можна виділити дослідження, де розглядаються питання аналізу екологічного стану в структурі безпеки міста з обґрунтуванням перспектив його розвитку. Наприклад, важливими є дані про розподіл вихлопних газів автотранспорту в житловій зоні поблизу автомагістралей, оскільки без них фахівцям важко визначити основні джерела забруднення повітряного середовища міст [7]. Також низка досліджень зосереджені на окремих аспектах проблеми розбудови моделі безпеки міст, обумовлених, наприклад, взаємозв'язком між чисельністю населення та викликами державної політики, таких як специфіка руху громадського транспорту, важливість яких неухильно зростає у зв'язку зі зміною чисельності населення [2; 5].

Проблему розбудови моделі безпеки сучасного міста, як показують результати теоретичного аналізу наукових джерел, доцільно розглядати з позиції структурно-елементного підходу. Відповідно до цієї теорії досліджується один характерний елемент об'єкта з відомою структурою і, визначивши параметричне співвідношення сукупності елементів, можна встановити загальні закономірності функціонування об'єкта, що розглядається. За цією методикою, наприклад, безпеку житлової зони будь-якого міста або населеного пункту слід розглядати за ланцюгом: житловий будинок з пішохідними доріжками; двір, оточений житловими будинками; мікрорайон (квартал) з під'їзними шляхами; житлова зона; місто. Автомобільний транспорт та його роль у системі безпеки міста вивчається, наприклад, у такій послідовності: як окремих автомобіль; автомобілі, які рухаються по одній смузі один за одним або поспіль по багатосмуговій дорозі паралельно, потоком; як частина автомобільної дороги, обмежена світлофорами [10].

Тобто програми розбудови моделі безпеки міст повинні вирішувати життєві питання муніципальної політики, але вони також мають вирішувати низку додаткових викликів, які характерні для контексту міста щодо транзиту, житла, клімату, бізнес-партнерства тощо. Отже, важливим є подальший аналіз моделей соціально-економічної розбудови безпеки міст України у різних її частинах в умовах загальної невизначеності економічної політики під час війни.

Метою статті є дослідження факторів, які важливо враховувати при створенні соціально-економічної моделі безпеки міст України. Стаття покликана привернути увагу та закласти основу для

досліджень конкретних проблем у сфері формування політики міської безпеки, представлені ідеї мають зосередити увагу науковців у майбутніх дослідженнях на різних аспектах формування політики міської безпеки.

Виклад основного матеріалу дослідження. У нинішніх умовах розробка соціально-економічної моделі безпеки міст України та проведення політики міської безпеки пов'язана не тільки з дрібними питаннями, такими як прибирання снігу, поводження з відходами, водопостачання чи вибоїни, але й більш потужними проблемами підтримання поліцією громадського порядку, екологічного стану міста та соціальної політики (безпритульність, поселення внутрішньо переміщених осіб тощо). Також слід враховувати, що існують реальні відмінності у сприйнятті важливості цих питань міської політики між містами не лише різного розміру, але й містами різних частин України: об'єктивно соціально-економічні моделі безпеки міст України у прикордонних з московією областях чи таких, що перебували в окупації, та міст у західній частині України, які прийняли внутрішньо переміщених осіб, мають бути різними [1; 3].

У післявоєнний період Україна переживатиме значну трансформацію в усіх сферах. Тому при розроблянні соціально-економічної моделі безпеки міст України та провадженні політики міської безпеки слід брати до уваги такі напрями (рисунок 2).

Рисунок 2. Напрями проведення політики міської безпеки

Можемо стверджувати, що провідну увагу серед наведених напрямів сучасні дослідники приділяють економічному розвитку як надзвичайно важливому фактору безпеки міста. Те саме стосується й таких напрямів, як планування містобудування, водопостачання та транспортна інфраструктура (дороги, шосе та мости). Майже кожний муніципальний політик в умовах війни вважає також такі проблеми, як планування на випадок надзвичайних ситуацій, житло, електроенергія та газ, захист довкілля, охорона здоров'я, вивіз твердих відходів і охорона громадського порядку дуже важливими для своїх громад з точки зору їх безпеки.

Також слід наголосити, що жоден із цих напрямів політики міської безпеки не є менш важливим для муніципальних управлінь у великих містах порівняно з невеликими містечками та селищами. Проте такі питання, як бездомність, житло, поселення внутрішньо переміщених осіб, громадський транспорт, екологічні проблеми та зменшення бідності мають більш сильні та значущі зв'язки з чисельністю населення міста, що означає, що ці питання дуже чітко пов'язані саме з містами з більшою кількістю населення. Висновки щодо чисельності населення та важливості напрямів проведення політики міської безпеки знаходяться також у тісній взаємодії з іншою змінною, яка може вплинути на сприйману важливість – регіон. Враховуючи історичні та економічні відмінності в регіонах України, відмінності в моделях політики міської безпеки в невеликих містечках та селищах, слід очікувати, що муніципальні політики в деяких регіонах оцінюють важливість певних напрямів безпеки міста вище, ніж муніципальні політики в інших регіонах. Зауважимо, що доцільно у майбутніх дослідженнях провести опитування місцевих політиків та управлінь, а також громадських активістів та зробити кореляційний аналіз щодо взаємозв'язку напрямів політики міської безпеки, чисельності населення та розташування міста України. Однак, на нашу думку, напрями проведення політики розвитку міської безпеки у великих та маленьких містах України будуть дещо відрізнятися не тому, що деякі проблеми є менш важливими у великих містах, а радше тому, що кластер важливих проблем безпеки великих міст розташовується поверх проблем економічного розвитку міста. Ці проблеми включають екологічні проблеми, безпритульність, житло, поселення внутрішньо переміщених осіб, зменшення бідності та, перш за все, громадський транспорт. Цей довший перелік важливих питань у великих містах свідчить про те, що доцільно створювати окремі соціально-економічні моделі безпеки міст та навіть окреме законодавство для великих міст (міські хартії), які будуть відображати реальні відмінності в низці питань безпеки, які управлінці у великих містах України вважають за необхідне вирішити. Розуміння конкретних інструментів фінансування, політичних можливостей і внутрішньоекономічних відносин, які виникають в результаті цього додаткового шару проблем безпеки великого міста, має й надалі залишатися важливим напрямом досліджень для дослідників міської політики. У той же час не можна нехтувати життєвими проблемами, які мають велике значення для муніципалітетів будь-якого розміру.

Під час реалізації соціально-економічної моделі безпеки міст важливою є зацікавленість міських політиків, громади та представників бізнесу у співпраці при розбудові безпеки міста у тристоронньому порядку, і їх спільна діяльність має бути спрямована на таке (рисунок 3):

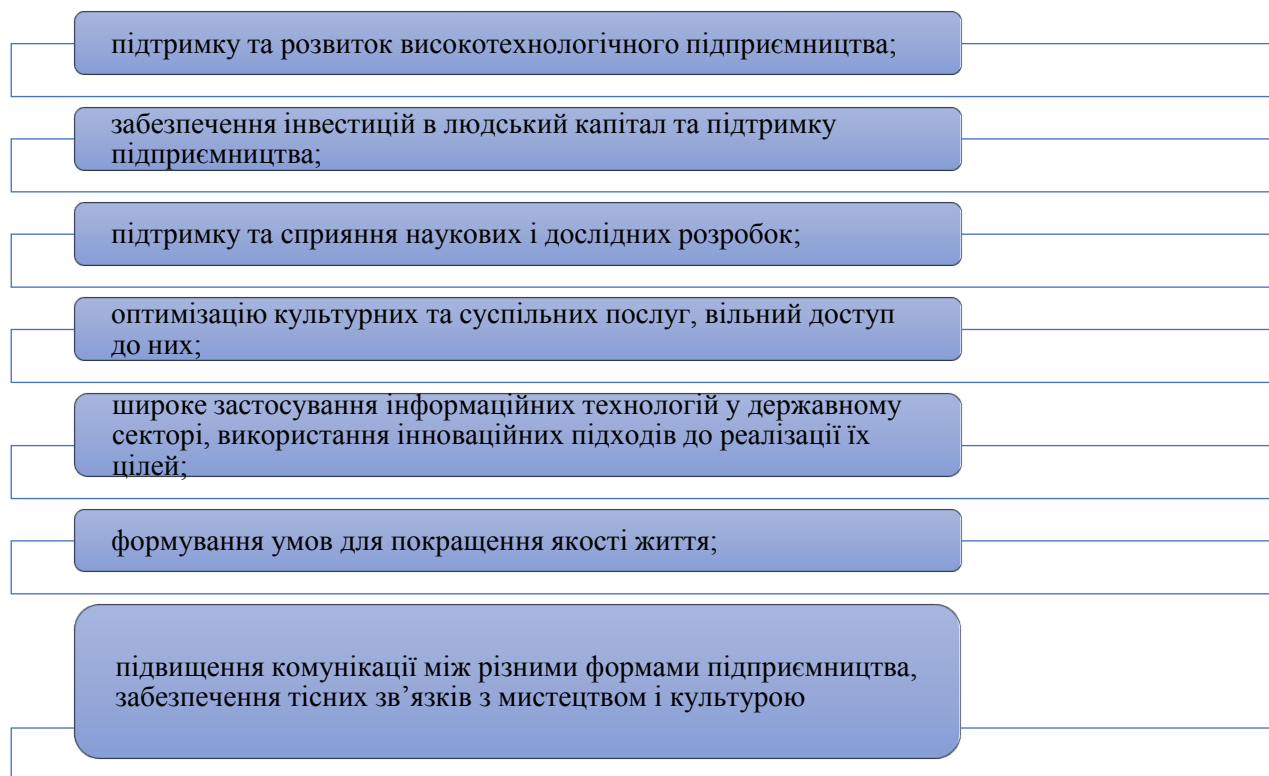

Рисунок 3. Умови співпраці міських політиків, громади та бізнесу при розбудові безпеки міста

Зазвичай реалізація соціально-економічної моделі безпеки міста ґрунтується на наявності певної інфраструктури, формування якої має відповідати високому рівню. Соціально спрямована інфраструктура суттєво відрізняється від інфраструктури промислового міста. Йдеться про такі аспекти політики безпеки, як забезпечення містян житлом, доступність мережі закладів освіти та охорони здоров'я, розвиток транспортного сполучення з іншими містами. Тому міська влада повинна підтримувати соціальне підприємництво, заклади культури і мистецтва, освіти, систему охорони здоров'я, установи забезпечення дозвілля населення, має бути зацікавленою у реалізації заходів для розвитку інвестиційної привабливості міста, формуючи бренд міста. У цьому ракурсі розбудова міської інфраструктури має ґрунтуватися на збереженні культурної спадщини, історичної автентичності міста, архітектурної цілісності [3].

Російсько-українська війна поставила нові вимоги до соціально-економічних моделей безпеки міст України, до управління містом та реалізації політики міської безпеки. Загалом вони пов'язані з передислокацією виробництв чи появою їх нових форм, з формуванням нових правил для бізнесу, переорієнтацією ринків збуту, що докорінно змінює розуміння основ міської політики загалом, зокрема і політики безпеки. Традиційно управління безпекою міста зорієнтовано на забезпечення його економічної складової. Проте важливо у цьому процесі враховувати соціальну сферу через перенесення акцентів на нематеріальні фактори, оновлення сфери послуг, розвиток міжкультурної взаємодії, налагодження взаємозв'язків між бізнесом та культурою. Такі заходи будуть забезпечувати стійкість до змін в економічній та соціальній сферах життєдіяльності міста, а також орієнтацію на інноваційний розвиток та досягнення високої якості життя кожного містянина.

Висновки. Питанням номер один для розбудови безпеки сучасних міст України, незалежно від розміру, є економічний розвиток, оскільки створення робочих місць і залучення інвестицій є ключовими для здорового розвитку міста, незалежно від його розташування чи розміру. Керівники громад та науковці, що досліджують цю проблему, називають планування, водопостачання і транспортну інфраструктуру (дороги, шосе та мости) такими, що мають величезне значення для безпеки їхніх громад. Майже таку саму важливість для безпеки міста в умовах повоєнного відновлення міст України має така група питань, як планування на випадок надзвичайних ситуацій, парки та зони відпочинку, охорона здоров'я, вивезення твердих відходів та охорона порядку. З огляду на відмінності в індивідуальних безпекових потребах у прикордонних до російської федерації та до зони бойових дій містах України та містах, які прийняли внутрішньо переселених осіб, необхідно сприяти розвитку специфічних соціально-економічних моделей безпеки міст на основі врахування різноманітних напрямів та умов їх реалізації.

Список використаних джерел

1. Борщевський В., Куропась І., Орест М. Економіка війни та повоєнний економічний розвиток України: проблеми, пріоритети, завдання. URL: <https://www.prostir.ua/?news=ekonomika-vijny-ta-povojennyj-ekonomichnyj-rozvytok-ukrajiny-problemy-priorityty-zavdannya>
2. Доценко А. І. Основні напрями соціально-економічного розвитку малих монофункціональних міст України. *Український географічний журнал*. 2011. № 1. С. 51–55.
3. Фесенко Г. Культурний простір сучасного міста як цивілізаційний вибір. *Вісник Харківського політехнічного інституту*. 2013. С. 264–268.
4. Devol R. C. America's High Tech Economy: Growth, Development and Risks for Metropolitan Areas. Milken Institute. 1999. URL: <http://www.milkeninstitute.org/publications/view/5>
5. Garcea J. The empowerment of Canadian cities: Classic Canadian compromise. *International Journal of Canadian Studies*. 2014. № 49 (19). P. 81–104.
6. Goodman N., Lucas J. Policy priorities of municipal candidates in the 2014 local Ontario elections. *Canadian Journal of Urban Research*. 2016. № 25 (2). P. 35–47.
7. Hughes S., Chu E., Mason S. *Climate Change in Cities*. New York: Springer, 2018.
8. Meric S. Gertler. Creative cities: What are they for, how do they work, and how do we build them? Canadian Policy Research Networks Inc. (CPRN). 2004. URL: http://www.oldvancouver.com/pdfs/creative_cities_gertler.pdf
9. Pink D. F. The MFA is the New MBA. *Harvard Business Review*. URL: <http://blogs.hbr.org/2008/04/the-mfa-is-the-new-mba>
10. Sancton A. The false panacea of city charters? A political perspective on the case of Toronto. *The School of Public Policy SPP Research Papers*. 2016. № 9 (3).

11. Okhotnikova O., Hlasov P. (2021) Clustering of the economy in a comprehensive system of the international economic security: organizational economic mechanism. ECONOMIC ANNALS-XXI. Volume 189 Issue (5-1(1)). p.4-14. URL:<http://ea21journal.world/wp-content/uploads/2022/01/ea-V189-01.pdf>

References

1. Borshchevsky, V., Kuropas, I., & Orest, M. (2022). War economy and post-war economic development of Ukraine: problems, priorities, tasks [Ekonomika vyiny ta povoyenny ekonomichnyy rozvytok Ukrainy: problemy, priorityty, zavdannya]. URL : <https://www.prostir.ua/?news=ekonomika-vijny-ta-povojennyj-ekonomichnyj-rozvytok-ukrajiny-problemy-priorityty-zavdannya>
2. Dotsenko, A.I. (2011). The main directions of socio-economic development of small monofunctional cities of Ukraine [Osnovni napryamy sotsial'no-ekonomichnoho rozvytku malykh monofunktsional'nykh mist Ukrainy.], Ukrainian Geographical Journal [Ukrayins'kyu heohrafichnyy zhurnal], 1, 51-55.
3. Fesenko, G. (2013) Cultural space of the modern city as a civilized choice [Kul'turnyy prostir suchasnoho mista yak tsyvilizatsiynyy vybir], Bulletin of Kharkiv Polytechnic Institute [Vіsник Kharkіvs'kogo polіtekhніchnogo іnstitutu]. URL : <http://vestnik.kpi.kharkov.ua/files/Conferences/Культурний простір сучасного міста як цивілізаційний вибір.pdf>
4. Devol, R. C. (1999). America's High Tech Economy: Growth, Development and Risks for Metropolitan Areas. Milken Institute. URL : <http://www.milkeninstitute.org/publications/view/5>
5. Garcea, J. (2014). The Empowerment of Canadian Cities: Classic Canadian Compromise, International Journal of Canadian Studies, 49 (19), 81-104.
6. Goodman, N. & Lucas, J. (2016). Policy Priorities of Municipal Candidates in the 2014 Local Ontario Elections, Canadian Journal of Urban Research, 25 (2), 35-47.
7. Hughes, S., Chu E., & Mason S., eds. (2018). Climate Change in Cities. New York : Springer.
8. Gertler, M. S. (2004). Creative Cities: What Are They For, How Do They Work, and How Do We Build Them? Canadian Policy Research Networks Inc. (CPRN). URL : http://www.oldvancouver.com/pdfs/creative_cities_gertler.pdf
9. Pink, D.F. The MFA is the New MBA. Harvard Business Review. URL : <http://blogs.hbr.org/2008/04/the-mfa-is-the-new-mba>
10. Sancton, A. (2016). The False Panacea of City Charters? A Political Perspective on the Case of Toronto, The School of Public Policy SPP Research Papers, 9 (3).
11. Okhotnikova O., Hlasov P. (2021) Clustering of the economy in a comprehensive system of the international economic security: organizational economic mechanism. ECONOMIC ANNALS-XXI. Volume 189 Issue (5-1(1)). p.4-14. URL:<http://ea21journal.world/wp-content/uploads/2022/01/ea-V189-01.pdf>

O. Yu. Kudrina

ON THE ISSUE OF SOCIAL AND ECONOMIC SECURITY OF MODERN CITIES OF UKRAINE

The article discusses the directions of social and economic security of modern cities of Ukraine. The development of an effective model of security of a modern city should use a logical basis, take into account regional development plans, directing efforts to consistently increase the human development index in the medium term. Such a model should be created taking into account all categories of the population, the nature of the activities of residents and the current state of life of citizens, etc. The number one issue for the development of modern Ukrainian cities, regardless of size, is economic development, as job creation and investment attraction are key to the healthy development of a city, regardless of its location or size. Community leaders and scholars who research this issue believe that planning, water supply, and transportation infrastructure (roads, highways, and bridges) are of great importance to their communities. The Russian-Ukrainian war set new requirements for models of social and economic security of Ukrainian cities, for city management and implementation of city policy.

In general, they are related to the relocation of industries or the emergence of their new forms, the formation of new rules for business, the reorientation of sales markets, which fundamentally changes the understanding of the foundations of urban politics. Traditionally, the management of the city's development is mainly focused on ensuring its economic component. However, it is important to take into account the social sphere in this process by shifting the emphasis to intangible factors, updating the service

sector, developing intercultural interaction, establishing relationships between business and culture. Such measures will ensure resistance to changes in economic and social spheres of the city's life, as well as focus on innovative development and the achievement of a high quality of life for every citizen. A group of issues such as emergency planning, parks and recreation areas, health care, solid waste removal, and law enforcement are of almost equal importance in the context of the post-war reconstruction of Ukrainian cities. Given the differences in individual security needs in the cities of Ukraine bordering the Russian Federation and the war zone and cities that have received internally displaced persons, it is necessary to promote the development of specific models of social and economic security of cities based on taking into account various directions and conditions for their implementation.

Keywords: *social and economic model of security, city security policy, directions of city security development, city development.*

DOI 10.24025/2306-4420.68.2023.284519

Кудріна О. Ю., д-р екон. наук, професор, професор кафедри бізнес-економіки та адміністрування, Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

e-mail: science@sspu.edu.ua

ORCID 0000-0002-7364-1998

Kudrina O. Yu., Doctor of Economics, Full Professor, Professor at the Department of Business Economics and Administration, Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko